SPRAWDZIAN · JĘZYK POLSKI

Sprawdzian z „Pamiętników” Paska

Grupa A

Jan Chryzostom Pasek

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 17

10 zadań, 17 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Na ile głównych części dzielą się „Pamiętniki” Paska?

(A) Na cztery, odpowiadające czterem porom roku

(B) Na pięć, po jednej na każdą dekadę

(C) Na trzy: wojenna, polityczna i religijna

(D) Na dwie: wojenna (1656–1666) i ziemiańska (1667–1688)

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

W Danii Pasek udawał przed Niemcami, którzy mieli płacić kontrybucję, że nie zna żadnego języka. Przemówił dopiero wtedy, gdy przynieśli podarunki, między innymi kubek pełen talarów. Jak od tej pory nazywano w wojsku talary?

(A) interpretes, czyli tłumacze

(B) praesagia, czyli wróżby

(C) vota, czyli śluby

(D) merita, czyli zasługi

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–1 pkt)

Po Przewodniej Niedzieli 1659 r. wojewoda Czarniecki ciężko zachorował w Danii. Co postanowili zwołani do niego lekarze?

(A) Żeby co dzień puszczać mu krew i stawiać pijawki.

(B) Żeby przewieźć go okrętem do Kopenhagi, do lekarzy króla.

(C) Żeby leczyć go kąpielami w morzu i ciepłymi okładami.

(D) Żeby w sąsiednim pokoju nieustannie grała mu cicha muzyka.

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 4. (0–1 pkt)

Które motywy literackie występują w „Pamiętnikach” Paska?

[A] Motyw ziemiańskiej arkadii (idealizacja życia na wsi)

[B] Motyw zstąpienia do piekła (katabaza)

[C] Motyw wędrówki i podróży (wyprawy wojenne, poznawanie obcych kultur)

[D] Motyw miłości dworskiej i służby rycerza wybranej damie

Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Zadanie 5. (0–3 pkt)

Oceń prawdziwość stwierdzeń o nocnej podróży Paska morzem do Aarhusen (1659).

1. Poranne strzały z miasta Pasek wytłumaczył polskim zwyczajem strzelania podczas jutrzni rezurekcyjnej.	**P**	**F**
2. Marynarze w ciemnej nocy pomylili kierunek i dopiero o świcie rozpoznali, gdzie są.	**P**	**F**
3. Pasek płynął do Aarhusen na nabożeństwo wielkanocne.	**P**	**F**

Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).

Zadanie 6. (0–3 pkt)

Uzupełnij luki, wybierając wyrażenia z listy.

W Danii Pasek zdobył uczucie panny o imieniu (1) _____, która przysłała mu list po łacinie. Jego czeladnik (2) _____ ożenił się tam bez wiedzy pana. Gdy wojsko wracało do Polski, wysłano go za Paskiem z listami, przebranego w niemieckie suknie; umiał powiedzieć tylko „Gib Brut, gib Szpek, gib Haber!", więc żołnierze z wojska (3) _____ wzięli go za szpiega i zatrzymali.

(1) Eleonora / Krystyna / Zofia / Małgorzata
(2) Gorzkowski / Wolski / Krasnodębski / Domański
(3) szwedzkiego / brandenburskiego / litewskiego / cesarskiego

Zadanie 7. (0–1 pkt)

Opisz, jakie cechy sarmackiego szlachcica ukazuje Pasek na własnym przykładzie.

Zadanie 8. (0–2 pkt)

> Po bitwie pod Trzemesznem (1656) chłopi przeszukujący pobojowisko znaleźli złoto w rozciętych wnętrznościach szwedzkiego trupa i zaczęli rozpruwać innych, „i tak znajdowali miejscami złoto, miejscem też błoto". Żywym uciekinierom mówili: „Idźże, złodzieju pludraku, do domu: kiedy zdobyczy nie masz, daruję cię zdrowiem".

Co ten epizod mówi o wojnie, a co o sposobie opowiadania Paska? Podaj dwa spostrzeżenia.

Zadanie 9. (0–2 pkt)

> 1. Przy opisie ożenku (1667): „kto się z wdową ożeni, ante omnia starać się o to trzeba, żeby żadnej białej głowy, krewnej dziecinnej nie trzymać przy sobie". 2. Przy roku 1687, po wyliczeniu procesów o majątek pasierbów: „Ja to kładę pro memento; kto ma tak uczynić, do mnie na radę".

Wyjaśnij, do kogo i w jakim celu Pasek kieruje te uwagi. Jaką funkcję pełnią w „Pamiętnikach" takie wtrącenia?

Zadanie 10. (0–2 pkt)

> W 1662 r. Pasek jako przystaw posłów carskich zostaje zaproszony na carski bankiet takimi słowami: „tebe ster pryjatela swoiho prosit zajutra na biłłużyne koleno i na lebedyje huzno". Pasek nie wiedział, że biłługa to ryba (bieługa), i wziął zaproszenie za drwinę; później, na obiedzie u Czarnieckiego, dogryzł posłom, że jego hetman nie zapraszał ich w tak nieprzystojny sposób.

Wyjaśnij, na czym polega komizm tego epizodu i co mówi on o stosunku Paska do Moskwy i jej obyczajów.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/polski/pamietniki

SPRAWDZIAN · JĘZYK POLSKI

Sprawdzian z „Pamiętników" Paska

Grupa B

Jan Chryzostom Pasek

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 17

10 zadań, 17 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Które porównania „Pamiętników" Paska z innymi dziełami literackimi są merytorycznie uzasadnione?

A. „Pamiętniki" Paska są bezpośrednim wzorem dla „Zbrodni i kary" Dostojewskiego

B. Gawędziarski styl Paska kontynuuje Kochanowski w „Trenach" napisanych po śmierci córki

C. Sarmacki autoportret Paska można zestawić z portretem szlachcica w „Panu Tadeuszu" Mickiewicza – oba ukazują mentalność szlachecką, choć z różnych perspektyw

D. Postać Onufrego Zagłoby z Trylogii Sienkiewicza nosi rysy Paska – sarmacki żołnierz, gawędziarz i chwalipięta

Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

Jakie lata obejmują „Pamiętniki" Jana Chryzostoma Paska?

(A) 1600–1650

(B) 1656–1688

(C) 1550–1600

(D) 1700–1750

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–1 pkt)

Które stwierdzenia o „Pamiętnikach" Paska są prawdziwe?

A. Utwór obejmuje lata 1656–1688

B. Pasek często wyolbrzymia swoją rolę w opisywanych wydarzeniach

C. Utwór został wydany za życia autora

D. Pasek jest jednocześnie autorem, narratorem i głównym bohaterem

Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Zadanie 4. (0–1 pkt)

Jak Pasek przedstawia ideał życia ziemiańskiego w drugiej części „Pamiętników"?

(A) Jako ciężką, wyczerpującą pracę fizyczną na roli, którą szlachcic wykonuje razem z chłopami

(B) Jako monotonne i nudne bytowanie, przez które tęskni za wojną i obozowym życiem żołnierza

(C) Jako harmonijne życie w zgodzie z naturą: polowania, hodowla zwierząt, gościnność, udział w sejmikach

(D) Jako życie poświęcone modlitwie i ascezie, z dala od sejmików, biesiad i świeckich rozrywek

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 5. (0–3 pkt)

Oceń prawdziwość stwierdzeń o ożenku Paska (1667).

1. Ślubu nie odłożono do przyjazdu rodziców Paska – odbył się zaraz, w niedzielę.	**P**	**F**
2. Inny konkurent, Komorowski, przyjechał po ostateczną odpowiedź wdowy dopiero tydzień po weselu.	**P**	**F**
3. Oświadczając się wdowie, Pasek mówił tak, jakby prosił o przyjęcie na służbę do gospodarstwa.	**P**	**F**

Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).

Zadanie 6. (0–3 pkt)

Uzupełnij luki.

Gdy Rakoczy żegnał się z matką, w jej oczach padł pod nim (1) _____. Na jej przestrogę odpowiedział, że to nogi końskie złe, ale nie znak. Potem, gdy przesiadł się na innego konia, złamał się pod nim (2) _____ w moście. Pasek komentuje, że takie wróżby, po łacinie (3) _____, zwykle się sprawdzają.

Zadanie 7. (0–1 pkt)

Jakie obyczaje duńskie opisuje Pasek i jak je ocenia w porównaniu z polskimi?

Zadanie 8. (0–2 pkt)

Porównaj Paska jako żołnierza (część I) i jako ziemianina (część II). Co się zmienia, a co pozostaje takie samo?

Zadanie 9. (0–2 pkt)

> „I kiedy ludziom trzeba przyjaciela, to cię znajdą, a kiedy go zaś ty potrzebujesz, to go trzeba z świecą szukać".

Wyjaśnij sens tego zdania i powiedz, jakie wydarzenie z 1678 r. skłoniło Paska do tej refleksji.

Zadanie 10. (0–2 pkt)

> Fragment wiersza, który Pasek wplata w opis roku 1660: „Fortuną ludzką Twoja to zabawa / Rzucać jak piłką; wszelka nasza sprawa / Od Ciebie swoję ma dependencyją, / Z Ciebie upadek, z Ciebie promocyją".

Wyjaśnij, jak Pasek przedstawia w tym wierszu fortunę i czyją wolę widzi za ludzkim losem. Wskaż, z jakim wydarzeniem wojennym wiąże tę refleksję.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/polski/pamietniki

Sprawdzian z „Pamiętników" Paska

Grupa A

1. (1 pkt) **D**

2. (1 pkt) **A**

3. (1 pkt) **D**

4. (1 pkt) **A, C**

5. (3 pkt) **1. P; 2. P; 3. P** — po 1 pkt za zdanie

6. (3 pkt) **(1) Eleonora; (2) Wolski; (3) cesarskiego** — po 1 pkt za lukę

7. (1 pkt) Przykładowa odpowiedź: Pasek ukazuje na swoim przykładzie typowe cechy sarmackie: waleczność (udział w licznych bitwach), gorliwą, choć powierzchowną religijność (przestrzega obrzędów, ale nie zmienia brutalnego zachowania), skłonność do pijaństwa i awantur (pijatyki kończące się bójkami), poczucie wyższości nad innymi narodami (porównywanie obcych obyczajów, np. duńskich, z polskimi na korzyść rodzimych), przywiązanie do tradycji szlacheckich i wolności. Jest też próżny – wyolbrzymia swoje zasługi wojenne.

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Epizod pokazuje brutalną stronę wojny: chłopi mszczą się na Szwedach, którzy łupili kraj, i dla zdobyczy pastwią się nad trupami, a nawet nad żywymi uciekinierami. Pasek opowiada o tym bez oburzenia, z czarnym humorem: rymowane „miejscami złoto, miejscem też błoto" i drwiące słowa chłopa zamieniają makabrę w anegdotę. Zamiast opisać przebieg bitwy, sięga po barwny szczegół i przytacza żywą mowę postaci, jak w gawędzie.
Punktacja: Spostrzeżenie o wojnie: okrucieństwo i chciwość, zemsta ludności na najeźdźcy (Szwedzi łupili Polskę), brak litości; wojna widziana bez upiększeń — 1 pkt. Spostrzeżenie o narracji: czarny humor, gra słów (złoto — błoto), anegdota zamiast relacji z bitwy, żywa mowa postaci, brak moralnego potępienia — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

9. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Pasek zwraca się do przyszłego czytelnika, szczególnie do szlachcica, który chciałby poślubić wdowę z dziećmi. Uczy na własnym przykładzie: ożenek z Łącką przyniósł mu procesy, najazdy i koszty związane z majątkiem pasierbów, a zamiast wdzięczności niewdzięczność. Wtrącenia pełnią więc funkcję dydaktyczną: pamiętnik to nie tylko wspomnienie, ale też przestroga i rada. Bezpośredni zwrot „do mnie na radę" przypomina żywą mowę gawędziarza.
Punktacja: Adresat: przyszły czytelnik, zwłaszcza szlachcic, który zamierza ożenić się z wdową z dziećmi (potomni, krewni) — 1 pkt. Funkcja: dydaktyczna, przestroga oparta na własnym doświadczeniu (kłopoty, procesy, koszty dla cudzych dzieci); wtrącenia zbliżają tekst do gawędy i pokazują, że pamiętnik ma uczyć — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

10. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Komizm bierze się z nieporozumienia językowego: po rusku zaproszono Paska na przysmaki, czyli kawałek białugi i łabędzi kuper, a on nie znał tej ryby ani zwyczaju i wziął to za zaproszenie na nieprzyzwoite części ciała. Omal nie odpowiedział grubiańsko, a później na obiedzie u Czarnieckiego odpłacił posłom docinkiem. Epizod pokazuje, że Pasek patrzy na Moskali z wyższością sarmaty i żartuje z ich obyczajów, na przykład z zamiłowania do śmierdzącej gorzałki. Jednocześnie obcuje z nimi swobodnie i wesoło.
Punktacja: Wyjaśnienie komizmu: nieporozumienie językowe; kolano białugi i kuper łabędzia to przysmaki, a Pasek wziął je za obraźliwe zaproszenie — 1 pkt. Wniosek o postawie: poczucie wyższości i kpina z obcych obyczajów (np. z moskiewskiej gorzałki), ale też ciekawość i swoboda w kontakcie z posłami — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **C, D**

2. (1 pkt) **B**

3. (1 pkt) **A, B, D**

4. (1 pkt) **C**

5. (3 pkt) **1. P; 2. P; 3. P** — po 1 pkt za zdanie

6. (3 pkt) **(1) koń; (2) dyl; (3) praesagia** — po 1 pkt za lukę

7. (1 pkt) Przykładowa odpowiedź: Pasek opisuje duńską kuchnię (potrawy gotowane na cały tydzień i jedzone na zimno, kiszki z krwią i kaszą, których nie chciał jeść), brak pieców w domach z powodu podatku, kobiety, które w afektach „nie tak są powściągliwe jako Polki", sypiają nago i rozbierają się nawet przy gościu, piękne kościoły i luterańskie nabożeństwa (wierni zasłaniali oczy kapeluszami i chustkami). Pasek podziwia niektóre elementy (kościoły, porządek), ale wyżej ceni obyczaje polskie. Jest typowym Sarmatą – otwarty na obserwację, ale ksenofobiczny w ocenie.

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Zmienia się tryb życia: z wojskowego na osiadły, z bitew na polowania, z obozów na dworek. Zmienia się też tematyka narracji: z batalistycznych opisów na codzienność ziemiańską, majątki, sejmiki, hodowlę zwierząt. Natomiast nie zmienia się charakter Paska: pozostaje próżny (chwalenie się polowaniami zamiast bitwami), skłonny do awantur (procesy sądowe), powierzchownie pobożny i przekonany o własnej wyjątkowości. Nie zmienia się też styl narracji – gawędziarski, barwny, pełen anegdot. Pasek po prostu przenosi sarmackie cechy z pola bitwy na wiejskie podwórko.
Punktacja: Wskazanie zmiany trybu życia: z wojskowego na osiadły ziemiański (obóz/bitwy → dworek/polowania/sejmiki) oraz zmiany tematyki narracji (opisy batalistyczne → codzienność ziemiańska, majątki, hodowla) (1 pkt); wskazanie stałości charakteru Paska (próżność, skłonność do awantur, powierzchowna pobożność, poczucie wyjątkowości) oraz stałości gawędziarskiego, barwnego stylu narracji pełnego anegdot (1 pkt).

9. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Pasek zauważa, że ludzie szukają przyjaciela, kiedy sami potrzebują pomocy, ale gdy to on potrzebuje ich pomocy, trudno ich znaleźć. Wdzięczność szybko mija. Do tej refleksji skłoniła go strata z 1678 r.: pojechał na prośbę pana bełskiego jako rozjemca na ugodę, a w karczmie, w której zostawił rzeczy, wybuchł pożar i spłonęły jego suknie i futra, co najmniej na cztery tysiące złotych.
Punktacja: Wyjaśnienie: przyjaciele chętnie korzystają z cudzej pomocy, ale nie odwdzięczają się, gdy sami są potrzebni; przyjaźń bywa interesowna — 1 pkt. Wydarzenie: jadąc na prośbę kasztelana bełskiego godzić go z sąsiadem, Pasek stracił w pożarze karczmy suknie i futra (co najmniej 4 tysiące szkody) — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

10. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Według Paska ludzki los jest zmienny i zależy wyłącznie od Boga: fortuna jest jak piłka, którą Bóg się bawi, podnosząc jednych i poniżając drugich. Nie ma tu ślepego przypadku, bo i upadek, i awans pochodzą od Boga. Tę barokową refleksję Pasek wiąże z wojną moskiewską 1660 r.: klęski Chowańskiego pod Połonką i Dołgorukiego uważa za karę dla Moskwy, która napadła na Polskę, a zwycięstwo za dowód opieki Boga nad Polakami.
Punktacja: Wyjaśnienie, że los człowieka jest zmienny i zależy od woli Boga: fortuna to piłka, którą Bóg rzuca, podnosi i poniża (motyw koła fortuny, zmienności losu) — 1 pkt. Powiązanie z klęską wojsk moskiewskich w 1660 r. (Połonka i zwycięstwa Czarnieckiego nad Chowańskim i Dołgorukim), które Pasek przypisuje Bogu — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 17 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	16–17 pkt
dobry (4)	13–15 pkt
dostateczny (3)	9–12 pkt
dopuszczający (2)	6–8 pkt
niedostateczny (1)	0–5 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/pamietniki**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.